

Державне регулювання інтернаціоналізації вищої освіти: тлумачення змісту категорії

© Мороз С.А., 2017

Національний університет цивільного захисту України

В сучасних умовах розвитку світового співтовариства, які характеризуються посиленням глобалізаційних процесів, перед Україною постає необхідність вирішення питання щодо дотримання принципів сталого розвитку у всіх без виключення сферах суспільно-політичного та соціально-економічного спрямування. Трансформаційні процеси в економіці, фінансово-економічна та політична нестабільність останніх років, занепад промисловості та інших галузей призвели до втрати висококваліфікованої робочої сили як внаслідок відтоку працівників за кордон, так і зміни структури зайнятості, фактичної перекваліфікації кадрів відповідно до потреб ринку (робота не за спеціальністю) та інших негативних тенденцій. До важливих завдань сталого розвитку як на національному рівні, так і на рівні окремих регіонів, галузей та підприємств слід віднести завдання досягнення соціальної результативності, підвищення ефективності використання трудових ресурсів, вирішення завдань формування нової генерації висококваліфікованих працівників. Вирішення цих складних за своїм змістом та структурою питань потребує наявності достатньо розвинутого науково-методологічного підґрунтя щодо механізмів (інструментарію) забезпечення ефективного управління як на рівні окремого підприємства, так і на національному рівні. В цьому контексті, питання категоріального змісту окремих дефініцій набувають неабиякого значення.

Проблематика державного управління системою вищої освіти, у тому чи іншому контексті прояву її складного та багатогранного змісту постійно перебуває у межах кола наукової уваги дослідників та фахівців-практиків. Про актуальність порушеної проблематики свідчить і той факт, що питання державно-управлінського впливу на якість вищої освіти та процеси її інтернаціоналізації набули свого розвитку під час роботи чисельних науково-практичних конференцій. Серед останніх науково-комунікативних заходів, тематика яких була спрямована на пошук відповіді на питання пріоритетності і ефективності управлінських та регулюючих впливів з боку органів державної влади на систему вищої освіти слід виділити: XIII-у Всеукраїнську науково-методичну конференцію «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Сучасна парадигма вищої освіти» (30.09.2016, м. Харків – Харківський державний університет харчування та торгівлі); VI-у Міжнародну науково-практичну конференцію «Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти» (07.10.2016, м. Київ – Київський національний університет технологій та дизайну); науково-практичну конференцію за міжнародною участю «Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект» (03–04.11.2016, м. Київ – Національна академія державного управління при Президентові України) тощо. Не дивлячись на високий рівень наукової уваги до проблематики державного управління якістю вищої освіти, окремі її питання все ще залишаються відкритими для подальших наукових пошуків. Наприклад, питання удосконалення змісту та практики використання механізмів державного управління якістю надання освітніх послуг ВНЗ, з огляду на постійну зміну інституціонального середовища, у межах якого функціонує та здійснює свій розвиток система вищої освіти України, залишаються актуальними та значущими, як для реформування освітянської сфери України, так і з огляду на необхідність розвитку її людського потенціалу.

Приймаючи до уваги вище наведене можемо констатувати той факт, що дослідження проблематики якості вищої освіти та визначення пріоритетних напрямів державно-управлінського впливу щодо підвищення її рівня, є не лише актуальним та значущим напрямом в організації наукових пошуків у межах державно-управлінської науки, а і вкрай значущим для подальшого соціально-економічного розвитку України.

В контексті існування причинно-наслідних зв'язків між якістю освіти та рівнем її інтернаціоналізації, на наявність яких свого часу було звернено увагу учасниками семінару «Інтернаціоналізація української вищої освіти» (семінар було організовано та проведено за підтримки МОН України) [1], питання визначення місця та ролі держави у процесах інтернаціоналізації вітчизняної вищої освіти набувають принципової значущості. Приймаючи до уваги складність та багатогранність прояву змісту порушеної проблематики, вважаємо за можливе, обмежити коло нашої наукової уваги, тлумаченням змісту категорії державного регулювання інтернаціоналізації вищої освіти.

Використання державою механізму інтернаціоналізації вищої освіти з метою забезпечення її якості може бути розглянуто у площині регулюючого впливу. Під державним регулюванням ми розуміємо таку діяльність органів державного управління, яка спрямована «корегування роботи системи (елементів системи) з метою забезпечення досягнення системою (елементами системи) такого стану, який забезпечує її (їх) роботу відповідно до визначених характеристик» [2]. Іншими словами, суб'єкти державного управління використовуючи інструментарій механізму інтернаціоналізації вищої освіти (форми і методи впливу відповідно до визначеного напрямку та у межах наявних компетенцій) сприяють (створюють умови) адаптуванню системи вищої освіти до змін які відбуваються на глобальному ринку освітніх послуг. Безумовно, ми не можемо вести мову про потужність впливу процесів та результатів інтернаціоналізації вищої освіти на її якість, адже наукова думка, на сучасному етапі свого розвитку, не пропонує, а ні обґрунтованої методології, а ні конкретних методик вимірювання відповідного феномену. Разом з тим, маючи у своєму розпорядженні фундаментальні напрацювання фахівців міжнародних експертних агентств, насамперед таких як Quacquarelli Symonds (рейтинг університетів світу «The-QS» та The Times (рейтинг університетів світу «World University Rankings») щодо оцінювання якості вищої освіти, ми таки можемо, хоча і на досить умовному рівні, оцінити приблизну потужність відповідних впливів. Розглядаючи феномен впливу інтернаціоналізації вищої освіти на її якість, слід звернути увагу не лише на існування прямого впливу, а й опосередкованого, потужність якого, на нашу думку, є більш відчутною. Це пов'язано з можливістю активізації дії так званої ланцюгової реакції, тобто, інтернаціоналізація вищої освіти, не дивлячись на порівняно обмежену компетенцію у підвищенні її якості, виступає у якості своєрідного каталізатору який не лише підвищує динаміку реформування системи вищої освіти, а і забезпечує якісні перетворення її змісту: зміна парадигми вищої освіти; удосконалення змісту навчальних програм та практик їх реалізації; підвищення рівня науково-методичної роботи; міжкультурне збагачення національного освітнього середовища; виховання комунікативних навичок та толерантності тощо. Іншими словами, інтернаціоналізація вищої освіти може бути розглянута на рівні першоджерела для подальших змін, як системи управління вищою освітою, так і її змісту.

Отже, під державним регулюванням інтернаціоналізації вищої освіти ми розуміємо такий вплив органів державної влади на елементи системи інституції інтернаціоналізації вищої освіти (органи державної влади; ВНЗ; студентські асоціації; органи які забезпечують процедури акредитації освітніх програм та закладів освіти; органи академічного визнання; наукові та науково-педагогічні працівники та їх професійні об'єднання; організації приватного (неурядового) сектору), використання форм та методів якого сприяє (створює умови) адаптуванню системи вищої освіти до змін які відбуваються на глобальному ринку освітніх послуг. Державне регулювання інтернаціоналізації вищої освіти передбачає використання суб'єктами державного управління цілеспрямованих форм і методів впливу на основні елементи систему вищої освіти, а також її основних акторів, з метою впорядкування її змісту та практики реалізації, відповідно до загальноновизнаних світових (європейських) норм та традицій.

Не дивлячись на недосконалість наведеного нами тлумачення, його наявність вже сама по собі створює певне підґрунтя для розгляду проблематики державно-управлінського впливу на зміст та процеси інтернаціоналізації вищої освіти. Ми розуміємо, той факт, що сформульоване нами вище визначення не претендує на всеосяжність змісту відповідної категорії та повноту його висвітлення, а отже може бути уточнено та доповнено. Серед можливих напрямів подальших наукових розвідок, слід звернути увагу на ті з них, зміст яких пов'язано з визначенням змісту категорії державного управління інтернаціоналізацією вищої освіти та можливості вимірювання його ефективності. Крім того, на увагу дослідників заслуговують питання розбудови методики оцінювання рівня інтернаціоналізації вищої освіти як на рівні окремого ВНЗ, так і на національному рівні.

1. Совсун І.Р. *Інтернаціоналізація повинна стати складовою вищої освіти [електронний ресурс] / І.Р. Совсун // Міністерство освіти і науки України: новини 15.09.2015. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/09/16/internacjonalizacija-ukrayinskoyi-vishhoyi-osviti/>*

2. Мороз В.М. *Державне регулювання / В.М. Мороз // Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Троцинського, Ю.П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – С. 148.*